

Спеціалізованій вченій раді
Національного університету
«Одеська юридична академія»
Д 41.086.03

ВІДГУК ОПОНЕНТА

доктора юридичних наук, професора

Подобного Олександра Олександровича на дисертацію

Крет Галини Романівни на тему: «Міжнародні стандарти доказування у кримінальному процесі України: теоретико-правові та практичні основи», подану на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

Актуальність теми дисертації Крет Галини Романівни «Міжнародні стандарти доказування у кримінальному процесі України: теоретико-правові та практичні основи» обумовлена тим, що конституційне положення про людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку як найвищу соціальну цінність, повинно бути, безумовно, забезпечено державою всіма доступними засобами та можливостями. Зазначений підхід до встановлення орієнтирів державної політики зобов'язує державу, з одного боку, підвищити ефективність протидії злочинності, однак, з іншого, – забезпечити непорушність конституційних прав та свобод людини органами публічної влади.

Це останнє завдання у науковому плані вирішується, в першу чергу, шляхом дослідження проблемних питань теорії та практики доказів і доказування у кримінальному провадженні, що завжди знаходилося у полі зору як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Водночас, з прийняттям у 2012 році чинного Кримінального процесуального кодексу України, який на законодавчому рівні закріпив стандарти доказування у вітчизняному кримінальному провадженні, дослідження відповідних питань набуло особливої актуальності.

Незважаючи на значну увагу науковців до проблематики стандартів доказування, велика кількість її теоретичних і практичних аспектів у теорії

кримінального процесуального доказування на сьогодні досліджена недостатньо повно або характеризується дискусійними підходами до її розкриття. Комплексному дослідженню вказаної проблематики присвячували кандидатські дисертації Х. Р. Слюсарчук «Стандарти доказування у кримінальному провадженні» (м. Львів, 2017 р.) та А. С. Степаненко «Стандарт доказування «поза розумним сумнівом» у кримінальному провадженні» (м. Одеса, 2017 р.).

Однак, комплексно на рівні докторського дослідження проблема міжнародних стандартів доказування у кримінальному процесі України ще досі не розглядалася. Тому звернення здобувачки до обраної теми є вкрай своєчасним і необхідним як з позиції науки, так і практики. Із цих міркувань дослідження Г. Р. Крет є, безумовно, актуальним, його метою небезпідставно визначено формування концепції міжнародних стандартів доказування у кримінальному процесі України та внесення науково обґрунтованих пропозицій, спрямованих на вдосконалення кримінального процесуального законодавства.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх новизна.

Результати дисертаційного дослідження Г. Р. Крет є науково обґрунтованими, їх достовірність підтверджується правильно обраною методологічною базою, в основу якої покладено комплексно застосовані загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання, та надзвичайно репрезентативною емпіричною базою, яку становлять рішення ЄСПЛ, Конституційного Суду України, постанови Пленуму Верховного Суду України, результати узагальнення понад 1000 судових рішень, внесених до Єдиного державного реєстру судових рішень, та анкетування 408 респондентів – суддів, прокурорів, адвокатів і науково-педагогічних працівників усіх регіонів України.

Архітектоніка роботи відзначається безперечною логікою побудови, що забезпечує послідовність викладення матеріалу та засвідчує системний характер наукового дослідження. Його об'єкт і предмет, у цілому, визначено вірно. Об'єкт дослідження сформульовано як правовідносини, що виникають у ході кримінального процесуального доказування. Предмет дослідження авторкою

представлено як міжнародні стандарти доказування у кримінальному процесі України.

Необхідно підтвердити, що вказані об'єкт і предмет дослідження, дійсно, окреслюють проблемні питання формування концепції міжнародних стандартів доказування у кримінальному процесі України та шляхи їх розв'язання. Водночас, на думку опонента, виходячи із рекомендацій з формулювання предмету дослідження, який повинен максимально повторювати назву дослідження, ним є «теоретико-правові та практичні основи міжнародних стандартів доказування у кримінальному процесі України». Таке формулювання більше відповідає дисертаційному дослідженню докторського рівня та сутності рецензованої роботи.

Перелік обраних для дослідження питань, змістовний опис в авторефераті, анотації та дисертації викладеного матеріалу дає можливість встановити сутність і значення вивчених проблем та вказує на зв'язок рецензованої роботи із відповідними програмами, планами.

Дисертаційне дослідження виконано відповідно до таких керівних документів, як п. 5.9 Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки, схваленої Указом Президента України від 20.05.2015 р. № 276/2015, а також згідно із планом науково-дослідної роботи кафедри кримінального процесу Національного університету «Одеська юридична академія» «Динаміка кримінального процесуального законодавства України: досвід та перспективи» на 2016-2020 роки як складової плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Стратегія інтеграційного розвитку України: правовий та культурний вимір» на 2016-2020 роки (державний реєстраційний номер 0116U001842).

Використані авторкою методи дослідження дали можливість сформулювати положення, висновки і рекомендації, що характеризуються дуже вагомим ступенем наукової новизни. Теоретико-прикладний характер дослідження дозволив сформулювати цінні, обґрунтовані пропозиції, спрямовані на вдосконалення чинного кримінального процесуального законодавства України.

У цілому, наукова новизна дослідження полягає в тому, що дисертація є першою в Україні кваліфікаційною науковою працею, в якій розроблено й обґрунтовано концепцію міжнародних стандартів доказування у вітчизняному кримінальному процесі.

У результаті дослідження зазначеної теми сформульовано низку наукових результатів, які є важливими в теоретичному та практичному аспектах. Авторкою сформульовано нові наукові положення, висновки і пропозиції, що мають важливе теоретичне та практичне значення. Зокрема, заслуговують на особливу увагу наступні положення наукової новизни дисертації, що сформульовані «вперше»:

обґрунтовано доцільність здійснення класифікації міжнародних стандартів доказування за критерієм їх функціонального призначення на дві групи: стандарти формування достатньої сукупності належних, допустимих і достовірних доказів та стандарти формування рівня переконання, необхідного для ухвалення відповідного процесуального рішення;

розкрито зміст напрацьованих у практиці ЄСПЛ міжнародних стандартів формування належних доказів та узагальнено їх систему, обґрунтовано доцільність нормативного закріплення обов'язків суду встановити належність доказів, які подаються стороною захисту або про отримання яких нею заявлено клопотання, а у випадку відмови стороні захисту в дослідженні доказів, які подаються нею, або в задоволенні клопотання про їх отримання – навести мотиви відмови у судовому рішенні;

доведено необґрунтованість визнання недопустимими доказів з підстави їх отримання неуповноваженим суб'єктом за відсутності істотного порушення норм кримінального процесуального закону;

доведено доцільність обов'язкового залучення до участі в обшуку та огляді житла, іншого володіння адвоката у випадку неявки для участі в їх проведенні представника ради адвокатів регіону за умови завчасного повідомлення ради адвокатів регіону не менше двох понятих, які мають юридичну освіту та стаж роботи в галузі права не менше двох років;

визначено критерії, які підлягають урахуванню судами у ході вирішення питання про допустимість/недопустимість доказів у кримінальному провадженні;

розкрито зміст сформованих у практиці ЄСПЛ міжнародних стандартів формування достовірних доказів та узагальнено їх систему, а також розкрито стан нормативного закріплення та застосування цих стандартів доказування у кримінальному процесі України;

виокремлено коло достатніх урівноважуючих факторів, у тому числі процесуальних гарантій для сторони захисту, здатних забезпечити справедливу та належну оцінку достовірності показань свідків, потерпілих, наданих під час досудового розслідування в судовому засіданні з підстав і в порядку, визначених ст. 225 КПК України, та показань з чужих слів;

розкрито зміст сформованих у практиці ЄСПЛ міжнародних стандартів формування достатньої сукупності доказів та узагальнено їх систему, констатовано притаманність вітчизняному кримінальному процесу стандарту доказування «жоден доказ не має наперед встановленої сили»;

виокремлено критерії, які характеризують стандарт доказування «поза розумним сумнівом».

Удосконалено наукові позиції стосовно: кола критеріїв класифікації міжнародних стандартів доказування; класифікації підстав визнання доказів недопустимими; доктринального визначення понять «стандарти доказування», «обґрунтована підозра», «достатня підстава», «поза розумним сумнівом».

Низка актуальних аспектів проблематики дістали подальшого розвитку.

У першому розділі дисертації авторка розкриває теоретико-методологічні основи дослідження міжнародних стандартів доказування у кримінальному процесі

У підрозділі 1.1 «Наукова розробленість проблематики міжнародних стандартів доказування в доктрині кримінального процесу» сформульовано авторське, а тому, безумовно, зі ступенем наукової новизни «вперше», визначення поняття «міжнародні стандарти доказування». Стандарти доказування розглядаються як система закріплених у нормах кримінального процесуального

закону та сформованих у судовій практиці Верховного суду правил, які забезпечують формування суб'єктом доказування достатньої сукупності належних, допустимих і достовірних доказів та досягнення за результатами їх оцінки рівня переконання, необхідного для прийняття відповідного процесуального рішення. Визначено, що система стандартів доказування включає як стандарти доказаності («достатня підстава», «обґрунтована підозра» та «поза розумним сумнівом»), так і інші стандарти доказування, які ґрунтуються на понятті кримінального процесуального доказування та забезпечують формування достатньої сукупності належних, допустимих і достовірних доказів (стор. 27 автореферату, стор. 389 дисертації).

У підрозділі 1.2 *«Методологічні основи дослідження міжнародних стандартів доказування у кримінальному процесі»* Г. Р. Крет до них обґрунтовано відносить загальні філософсько-світоглядні підходи; загальні принципи наукового пізнання; методи наукового пізнання (загально- та конкретно-наукові). Необхідно підкреслити, що вірність такого підходу підтверджується як всією логікою подальшого дослідження, так і його високими теоретичними та практичними результатами.

У підрозділі 1.3 *«Стандарти доказування в системі понятійно-категоріального апарату теорії кримінального процесуального доказування»* безперечними здобутками дисертантки необхідно визнати:

по-перше, висновок про доцільність відображення в понятті стандартів доказування двох аспектів: 1) покладення в його основу поняття «доказування» із врахуванням його нормативного змісту; 2) їх застосування в ході оцінки доказів на всіх етапах досудового розслідування та судового розгляду зі встановленням суб'єктами доказування їх належності, допустимості, достовірності та достатності;

по-друге, тезу про те, що поняття «стандарти доказаності» ґрунтується на понятті «достатність доказів» і відображає систему визначених нормами кримінального процесуального закону та сформованих у судовій практиці правил, які дозволяють суб'єкту доказування сформувати на основі наявної сукупності

достатніх доказів рівень переконання, необхідний для прийняття відповідного процесуального рішення.

У другому розділі розкрито теоретико-правові основи визначення правової природи і системи міжнародних стандартів доказування у кримінальному процесі

У підрозділі 2.1 «Стандарти доказування як теоретична основа формування концепції міжнародних стандартів доказування» останні розглянуто в законодавстві, судовій практиці і доктрині кримінального процесу країн англосаксонської правової системи, визначено поняття і система стандартів доказування в доктрині вітчизняного кримінального процесу.

Безпосередньо досліджено систему та зміст стандартів доказування в кримінальному процесі Сполученого Королівства, США, Канади, Австралії і Нової Зеландії, а щодо доктрини вітчизняного кримінального процесу до її стандартів доказування віднесено такі як «обґрунтована підозра», «достатня підстава» та «поза розумним сумнівом».

У підрозділі 2.2 «Поняття та сутність міжнародних стандартів доказування» їх дуже слушно визначено як систему закріплених у нормах міжнародних договорів, ратифікованих Україною та сформованих у практиці міжнародних судових інституцій, юрисдикція яких визнана Україною, правил, що забезпечують формування суб'єктом доказування достатньої сукупності належних, допустимих і достовірних доказів та досягнення за результатами їх оцінки рівня переконання, необхідного для прийняття відповідного процесуального рішення.

У підрозділі 2.3 «Міжнародні стандарти доказування в системі стандартів справедливого правосуддя» окреслено їх співвідношення як окремого та цілого. Зроблено доволі слушний висновок, що міжнародні стандарти справедливого правосуддя, як елементи права на справедливий судовий розгляд, є основою для виокремлення міжнародних стандартів доказування. Останні охоплюються міжнародними стандартами справедливого правосуддя, розширюючи, конкретизуючи та уточнюючи їх зміст у частині формування

суб'єктом доказування достатньої сукупності належних, допустимих і достовірних доказів та досягнення за результатами їх оцінки рівня переконання, необхідного для прийняття відповідного процесуального рішення (стор. 16 автореферату).

У підрозділі 2.4 «Класифікація міжнародних стандартів доказування» наведено дуже докладну їх диференціацію завдяки комплексу таких критеріїв як територія дії, суб'єкт встановлення, коло адресатів, ступень визначеності змісту, порядок кримінального провадження, функціональне призначення, за яким виділено стандарти формування достатньої сукупності належних, допустимих і достовірних доказів та стандарти формування рівня переконання, необхідного для ухвалення відповідного процесуального рішення. Останній класифікаційний критерій вірно визначено основним (див.: стор. 16 автореферату та стор. 390-391).

Третій розділ роботи присвячено вирішенню актуальних проблем міжнародних стандартів формування достатньої сукупності належних, допустимих і достовірних доказів, їх нормативного закріплення та застосування у кримінальному процесі України.

У підрозділі 3.1 «Стандарти формування належних доказів» розкрито коло випадків, за яких ЄСПЛ звертається до оцінки доказів з точки зору їх належності, узагальнено напрацьовані ним міжнародні стандарти доказування, які забезпечують формування належних доказів, і досліджено стан їх нормативного закріплення у КПК України та використання в практиці національних судів. Вперше обґрунтовано доцільність нормативного закріплення обов'язків суду встановити належність доказів, які подаються стороною захисту або про отримання яких нею заявлено клопотання, а у випадку відмови стороні захисту в дослідженні доказів, які подаються нею, або в задоволенні клопотання про їх отримання (у разі встановлення їх неналежності) – навести мотиви відмови у судовому рішенні (стор. 6 автореферату).

У підрозділі 3.2 «Стандарти формування допустимих доказів» розкрито систему міжнародних стандартів формування допустимих доказів та стандарти формування допустимих доказів у кримінальному процесі України.

Г. Р. Крет у пункті 3.2.2 формулює дуже вагоме положення та відносить його до наукової новизни зі ступенем «вперше», про необґрунтованість визнання недопустимими доказів з підстави їх отримання неуповноваженим суб'єктом за відсутності істотного порушення норм кримінального процесуального закону (стор. 6 автореферату та стор. 226 дисертації). Однак, чомусь, нажаль, зазначене положення не відображено у висновках по відповідному підрозділу.

Також доволі слушним висновком аналізованого підрозділу є пропозиція авторки, сформульована вперше, щодо обов'язкового залучення до участі в обшуку та огляді житла, іншого володіння адвоката, у випадку неявки для участі в їх проведенні представника ради адвокатів регіону, не менше двох понятих, які мають юридичну освіту та стаж роботи в галузі права не менше двох років (стор. 6 автореферату та стор. 262-264 дисертації). Водночас, конкретні вимоги щодо можливих посад роботи в галузі права, нажаль, у пропозиції не визначено.

Безумовним здобутком дослідження також зі ступенем наукової новизни «вперше» слід визнати висновки дисертантки щодо визначення критеріїв, які підлягають урахуванню судами у ході вирішення питання про допустимість/недопустимість доказів у кримінальному провадженні (стор. 6, 29-30 автореферату та стор. 392-395 дисертації).

У підрозділі 3.3 «*Стандарти формування достовірних доказів*» визначено систему міжнародних стандартів формування достовірних доказів та стандарти формування достовірних доказів у кримінальному процесі України.

Необхідно підкреслити, що у підрозділі дисертантка зі найвищим ступенем наукової новизни на засадах урахування напрацьованих ЄСПЛ стандартів використання показань відсутніх свідків і показань з чужих слів та на основі узагальнення норм вітчизняного кримінального процесуального закону виокремлює коло достатніх урівноважуючих факторів, у тому числі процесуальних гарантій для сторони захисту, здатних забезпечити справедливу та належну оцінку достовірності показань свідків, потерпілих, наданих під час досудового розслідування в судовому засіданні з підстав і в порядку, визначених

ст. 225 КПК України, та показань з чужих слів (стор. 6-7, 20-21, 31 автореферату та стор. 264-273, 395-396 дисертації).

У підрозділі 3.4 «Стандарти формування достатньої сукупності доказів» докладно проаналізовано систему міжнародних стандартів формування достатньої сукупності доказів та стандарти формування достатньої сукупності доказів у кримінальному процесі України.

Вірно наголошено, що відповідно до позиції ЄСПЛ, докази, які використовуються національними судами для ухвалення судового рішення, повинні перебувати у тісному логічному взаємозв'язку, що повинен носити об'єктивний характер, а сукупність доказів має характеризуватися ієрархічною побудовою. Констатовано притаманність вітчизняному кримінальному процесу стандарту доказування «жоден доказ не має наперед встановленої сили» (стор. 7, 21, 32 автореферату, стор. 396-397 дисертації).

У четвертому розділі дисертації авторка розкриває міжнародні стандарти формування рівня переконання, необхідного для прийняття відповідного процесуального рішення, їх нормативне закріплення та застосування у кримінальному процесі України.

У підрозділі 4.1 «Стандарт доказування «обґрунтована підозра»» його визначено як нормативно закріплене правило, що відображає можливість ухвалення низки процесуальних рішень, передбачених нормами кримінального процесуального закону, лише за умови доведення стороною обвинувачення обґрунтованості припущення про причетність особи до вчинення кримінального правопорушення на рівні, необхідному для постановлення відповідного процесуального рішення.

Одночасно звернуто увагу на те, що на момент взяття особи під варту та продовження строків тримання під вартою стандарти доказування «обґрунтована підозра» та «достатня підстава» підлягають застосуванню в сукупності. Підкреслено на застосуванні цього стандарту під час ухвалення рішення про тимчасове обмеження в користуванні спеціальним правом, відсторонення від

посади, тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя, арешт майна та затримання особи (стор. 23-24 автореферату).

У підрозділі 4.2 «Стандарт доказування «достатня підстава»» охарактеризовано як нормативно закріплене правило, що відображає можливість ухвалення низки процесуальних рішень, передбачених нормами кримінального процесуального закону, лише за умови формування в суб'єктів, уповноважених на їх прийняття, переконаності в наявності фактичної основи для ухвалення відповідного процесуального рішення та його відповідності потребам кримінального процесуального доказування на рівні, необхідному для ухвалення такого процесуального рішення.

Цікавим у підрозділі є наголос авторки на тому факті, що в розумінні вітчизняного законодавця, істотно відмінному від розуміння ЄСПЛ, за наявності достатніх підстав підлягають застосуванню не лише всі запобіжні заходи, але й інші заходи забезпечення кримінального провадження: виклик слідчим, прокурором, судовий виклик, тимчасове обмеження в користуванні спеціальним правом і тимчасове вилучення документів, які посвідчують користування спеціальним правом, відсторонення від посади, тимчасовий доступ до речей і документів, тимчасове вилучення майна та його арешт (стор. 25 автореферату).

У підрозділі 4.3 «Стандарт доказування «поза розумним сумнівом»» визначено як нормативно закріплене правило, що відображає рівень достовірності знання про обставини кримінального провадження, якого повинен досягнути суб'єкт доказування на основі достатньої сукупності належних, допустимих і достовірних доказів для ухвалення процесуального рішення про визнання обвинуваченого винуватим/невинуватим у вчиненні кримінального правопорушення.

З урахуванням норм кримінального процесуального закону та практики Верховного суду, дисертантці вдалося вперше виокремити критерії, які характеризують стандарт доказування «поза розумним сумнівом» і відображають обов'язок сторони обвинувачення довести перед судом винуватість обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення, встановлюють

вимоги до версії сторони обвинувачення та її перевірки, закріплюють обов'язок сторони обвинувачення спростувати версію сторони захисту та обов'язок суду ухвалити виправдувальний вирок у разі недоведення поза розумним сумнівом винуватості обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення (стор. 7 автореферату, стор. 401 дисертації).

Повнота викладення основних результатів дисертації в опублікованих наукових працях, зарахованих за темою дисертації.

Основні теоретичні та практичні положення й пропозиції дисертаційного дослідження достатньо повно викладено у 44 публікаціях, у тому числі монографії, 17 наукових статтях, опублікованих у фахових виданнях, перелік яких затверджено Міністерством освіти і науки України, 1 науковій статті в іншому періодичному виданні з юридичного напрямку, 6 наукових статтях, опублікованих у зарубіжних періодичних виданнях з юридичного напрямку, тезах 13 доповідей і наукових повідомлень на наукових заходах різного рівня. Сформульовані висновки і пропозиції знайшли свій ідентичний виклад у публікаціях з теми дисертації і є вагомим внеском у розвиток криміналістики, а також цінним порадином для практичних працівників органів досудового розслідування та оперативних підрозділів.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що дисертація має теоретико-прикладний характер, а її висновки і пропозиції становлять науковий та практичний інтерес і вже сьогодні використовуються у: науково-дослідній діяльності (Акт Івано-Франківського юридичного інституту Національного університету «Одеська юридична академія» від 03.06.2020 р.); правотворчій діяльності (Лист Комітету Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності від 01.07.2020 р. № 04-27/12-2020/91835); правозастосовній діяльності судів (Акт Касаційного кримінального суду у складі ВС від 09.06.2020 р. № 322/0/158-20); навчальному процесі (Акт Національного університету «Острозька академія» від 17.06.2020 р., Акт Приватного вищого навчального закладу «Університет Короля Данила» від 03.06.2020 р.).

Не зупиняючись більш детально на загальній позитивній оцінці роботи, слід зазначити, що дисертація містить окремі дискусійні питання, які потребують додаткової аргументації чи роз'яснення здобувачем під час прилюдного захисту, зокрема:

1. Звертаючись до теоретико-методологічних основ дослідження міжнародних стандартів доказування, визначення їх правової природи і системи у кримінальному процесі, дисертантка розкриває місце стандартів доказування в системі понятійно-категоріального апарату теорії кримінального процесуального доказування (підрозділ 1.3 дисертації), здійснює їх характеристику як теоретичної основи формування концепції міжнародних стандартів доказування (підрозділ 2.1 дисертації), визначає поняття та сутність міжнародних стандартів доказування (підрозділ 2.2 дисертації), з'ясовує їх місце у системі стандартів справедливого правосуддя (підрозділ 2.3 дисертації) і здійснює класифікацію міжнародних стандартів доказування (підрозділ 2.4 дисертації). Безумовно, що комплексне дослідження наведеної проблематики дозволяє закласти достатнє теоретичне підґрунтя для подальшого розкриття питань, пов'язаних з практичним застосуванням міжнародних стандартів доказування. Проте, поза увагою авторки залишилися теоретичні питання, пов'язані зі встановленням мети впровадження стандартів доказування, в тому числі й міжнародних, у вітчизняний кримінальний процес, а також історичний аспект проблематики, розкриття яких дозволило б поглибити теоретичні основи дослідження.

2. Розкриваючи сутність стандартів доказування за допомогою виокремлення притаманних їм ознак, здобувачка до їх числа відносить загальнообов'язковість і розкриває її зміст (стор. 94-95 дисертації), а також поширює вказану ознаку на міжнародні стандарти доказування, уточнюючи її зміст з урахуванням положень міжнародно-правових актів, практики міжнародних судових інституцій і національного законодавства (стор. 111-113 дисертації). Зміст загальнообов'язковості як їх ознаки, на думку дисертантки, полягає в тому, що вони є загальними під час доказування в будь-якому кримінальному провадженні та обов'язковими для суб'єктів кримінального процесуального

доказування (стор. 95 дисертації). Як вбачається з наведеного авторкою визначення, вона припускається поєднання в межах ознаки загальнообов'язковості, притаманної і стандартам доказування, і міжнародним стандартам доказування, двох самотійних ознак – загальності й обов'язковості. Це положення потребує конкретизації.

3. Розглядаючи у межах пункту 2.1.2 дисертації систему стандартів доказування в доктрині вітчизняного кримінального процесу, дисертантка на основі аналізу позицій вчених, присвячених дослідженню їх сутності та видів, виокремлює в їх системі три стандарти доказування: «достатня підстава», «обґрунтована підозра» та «поза розумним сумнівом», а також обґрунтовує неприйнятність розгляду інших пропонованих вченими правил, що підлягають застосуванню в ході ухвалення процесуальних рішень, як стандартів доказування. Зокрема, виокремлені вченими стандарти доказування «переконання за більшою вірогідністю» та «вагоме переконання», на думку авторки, є необхідними складовими елементами стандарту доказування «достатня підстава», у зв'язку з чим не можуть розглядатися як самотійні стандарти доказування (стор. 100 дисертації). Водночас, така позиція здобувачки викликає заперечення, оскільки виокремлення стандартів доказування «переконання за більшою вірогідністю» та «вагоме переконання» сприятиме реалізації змагальності сторін та свободі в поданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості як загальної засади кримінального провадження (ст. 22 КПК України). У зв'язку з цим стандарти доказування «переконання за більшою вірогідністю» та «вагоме переконання», на відміну від стандарту «достатня підстава», передбачають наявність балансу ймовірностей.

4. Класифікуючи міжнародні стандарти доказування, авторка як один з критеріїв для її здійснення використовує порядок кримінального провадження, за яким виокремлює три групи стандартів: стандарти доказування, які застосовуються під час здійснення кримінального провадження в загальному порядку; стандарти доказування, які використовуються в ході здійснення кримінального провадження в спрощених порядках; стандарти доказування, які

застосовуються під час здійснення кримінального провадження в особливих порядках (стор. 149-150 дисертації). Проте, здобувачка не наводить прикладів міжнародних стандартів доказування, які належать до другої та третьої груп, що зумовлює необхідність уточнення її позиції під час захисту дисертації.

5. На основі дослідження практики ЄСПЛ дисертантка виокремлює напрацьовані ним міжнародні стандарти формування достатньої сукупності доказів, до числа яких відносить неможливість надання судом апеляційної інстанції іншої оцінки змісту доказів, досліджених судом першої інстанції (іншого їх тлумачення), за умови, якщо вони не були предметом безпосереднього дослідження під час апеляційного розгляду (стор. 298-299 дисертації). Визначення наведеного правила як міжнародного стандарту доказування є достатньо обґрунтованим і не викликає сумніву, водночас, його віднесення до числа міжнародних стандартів формування достатньої сукупності доказів вбачається небезперечним, оскільки він може стосуватися не лише достатності доказів, але й їх належності, допустимості та достовірності.

Оцінка змісту дисертації, її оформлення та завершеність у цілому

Подана дисертація є спеціально підготовленою кваліфікаційною науковою працею на правах рукопису, виконана здобувачкою особисто, містить наукові положення, нові науково обґрунтовані теоретичні та практичні результати проведених авторкою досліджень. Основним результатом дослідження стало вирішення складної наукової проблеми – формування концепції міжнародних стандартів доказування у кримінальному процесі України. Це має істотне значення для правової галузі знань, підтверджуються відповідними документами, свідчить про вагомий особистий внесок Галини Романівни Крет в юридичну науку. Робота характеризується єдністю змісту, що цілком відповідає заявленій науковій спеціальності, пройшла належну апробацію. Порушень академічної доброчесності не виявлено.

Дисертація є самостійною, завершеною роботою, написана науковим стилем. Оформлення дисертації відповідає встановленим вимогам. Наукові

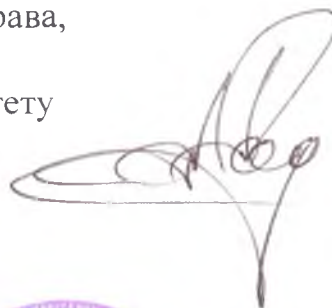
положення, висновки та рекомендації викладено стисло, чітко, що забезпечує легкість і доступність їх сприйняття.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК:

Дисертація на тему: **«Міжнародні стандарти доказування у кримінальному процесі України: теоретико-правові та практичні основи»**, подана на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук, повністю відповідає вимогам пп. 9, 10, 12, 13 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а її авторка, **Крет Галина Романівна**, за результатами публічного захисту заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність.

Офіційний опонент:

завідувач кафедри кримінального права,
процесу та криміналістики Інституту права,
економіки та міжнародних відносин
Міжнародного гуманітарного університету
доктор юридичних наук, професор

О. О. Подобний

Ректор

Міжнародного гуманітарного університету
Заслужений юрист України

К. В. Громовенко